

EKONOMİK KALKINMADA KADININ ROLÜ*

Nazire ŐEN

Gaziantep Üniversitesi, Göç Enstitüsü, Gaziantep, Türkiye

ORCID ID: (0009-0000-4984-2792)

senn1432@gmail.com

Mesut Őöhret

Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,

Uluslararası İlişkiler, Gaziantep, Türkiye

ORCID ID: (0000-0003-4052-9286)

sohretmesut@yahoo.com

ÖZET

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi kolay gibi görünen ama aslında zor bir süreçtir, çünkü bunun değişmesi için toplumun düşünce şeklinin değişmesi gerekir. Bireysel olarak baktığımızda bir insanın bile değişimi yılları alırken bir toplumun değişimi yüzyılları gerektirir. Bu değişimin oluşması için eğitimli bir topluma ihtiyacımız vardır. Eğitimli toplumlarda kadınlar çalışmak istediklerinde rahatça çalışabilirler, çalışırken çocuklarını büyüttükleri için toplum baskısına maruz kalmazlar, çalışırken herhangi bir kimsenin ekonomik baskısını hissetmezler.

Dünya nüfusunun yarısının kadın olduğunu düşündüğümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden dolayı nüfusun yarısının ötekileştirildiğini çıkarabiliriz. Fakat bu ötekileştirme çocukluk çağından beri maruz bırakılan bir durum olduğundan ötürü hem kadınlar hem de erkekler bunu ilk bakışta fark edemiyor ve uzun süre mazur kalınan bu durum normalleştiriliyor. Belki de gerçeği görmemizi engelleyen asıl sorun bu normalleştirmedir. Bu durumun düzelmesi için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların yaptığı konferanslar ve bildirgeler bu süreci hızlandırmıştır. Uluslararası kurumların çıkan sonuçlarına üye ülkelerin mutabık kalacaklarına ve ülkelerinde bunu uygulamaya sokacaklarına dair bu belgelere imza atmaları ise bu işin devletlerin kontrolüne geçtiğinin bir göstergesidir. Artık gerek kamuda gerekse özel sektörde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yapılması hukuksal yaptırımlarla engellenmeye çalışılmıştır.

Özellikle günümüzde “Cam Tavan Sendromu” birçok kadının korkulu rüyası haline gelmiştir. Aynı işi, aynı yeterlilikte ve çabayla yapan iki kişiden birinin seçilmesi durumunda önceliğın erkeğe verilmesi bir haksızlıktır, hatta bazen iş alımlarında kadın daha deneyimli olmasına rağmen deneyimi daha az olan erkek seçiliyor gerekçe olarak da “kadınların doğum yapması halinde çalışamayacakları ve işlerin aksayacağı” şeklinde bir cevap alınıyor. Hatta bazı iş ilanlarında işe alınacak kişinin kadın olması durumunda çocuğunun olup olmaması bile bir kriter haline almıştır. Bu durumlar kadınların çalışma hayatına girmesinde ve ilerlemesinde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu ve benzer engellerin ortadan kaldırılması devletin denetimi ve bilinçli bireyler sayesinde olacaktır.

Anahtar kelimeler: Ekonomik Kalkınma, Kadın İstihdamı, İş İlişkileri ve Kadın, Toplumsal Cinsiyet ve Eşitsizlik, Kadınların Ekonomik Kalkınmadaki Rolü

***Bu çalışma 6th USBİLİM CONGRESSES’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.Kongre kitabında özet metni yayınlanmıştır.**

ABSTRACT

According to the Gender Equality 2022 report, it is stated that we need close to 300 years to eliminate the differences between men and women in the world. (UNSDSN, 2022) Accordingly, although we are developing in industry, economy, science, and technology, this report shows how far behind we are in terms of gender equality. Preventing gender inequality is a seemingly easy but difficult process because it requires a change in the way society thinks. While it takes years for an individual to change, it takes centuries for a society to change. For this change to occur, we need an educated society. In educated societies, women can work freely when they want to work, they are not subjected to social pressure to raise their children while working, and they do not feel economic pressure from anyone while working.

Considering that half of the world's population is female, we can infer that half of the population is marginalized due to gender inequalities. However, since this marginalization is something that we have been exposed to since childhood, both women and men do not recognize it at first glance and it is normalized for a long time. Perhaps this normalization is the main problem that prevents us from seeing the reality. Conferences and declarations by national and international institutions and organizations have accelerated this process. The fact that member countries have signed these documents stating that they will agree with the conclusions of international organizations and put them into practice in their countries is an indication that this work has passed under the control of states. Gender inequality in both the public and private sectors has been tried to be prevented by legal sanctions.

Especially today, the "Glass Ceiling Syndrome" has become the fearful dream of many women. It is an injustice to give priority to the man when one of the two people who can do the same job with the same competence and effort is chosen, and sometimes, even though the woman is more experienced in job recruitment, the man with less experience is chosen, and the reason given is that "women cannot work if they give birth and the work will be disrupted". In some job advertisements, if the person to be hired is a woman, it has even become a criterion whether she has children or not. These situations are a major obstacle to women's entry and advancement in working life. Prevention of such obstacles will be ensured by state supervision and conscious individuals.

Keywords: Economic Development, Women's Employment, Labor Relations and Women, Gender and Inequality, Women's Role in Economic Development,

1-GİRİŞ

İnsanların yerleşik hayata geçmelerinden itibaren günümüze kadar olan süreçte bireyler arasında toplumsal rol dağılımları olmuştur. Bu rol dağılımı genellikle ev içi ve ev dışı diye iki kısma ayrılmıştır. Ev içi işlerden kadın, ev dışı işlerden erkek genellikle sorumlu tutulmuştur. Her ne kadar böyle bir ayırım yapılsa da kadın çoğu kez hem bağda bahçede çalışarak iş yükünün hafifletilmesini sağlamış hem de eve geldiğinde hasta-çocuk bakımı, temizlik, yemek vb. işlerin üstesinden gelmiştir. Bu sistemin kendi içinde olumlu ve olumsuz yönlerini barındırarak günümüze kadar geldiğini söylemek mümkündür. Ancak özellikle sanayi devriminden sonra bu sistem kadınlar için bir çifte vardiya haline almıştır. Artık kadın hem bir işte çalışıp yoruluyor ki burada aldığı ücret erkekle aynı işi yapsa dahi daha azdır- hem de eve geldiğinde onu bekleyen ev işleri bulunmaktadır. Ama erkekler işleri bitince evlerine gelip dinlenebiliyorlardı. Çünkü geleneksel rol dağılımına göre erkeğin görevi dışarıda çalışmak ve eve para getirmekten ibaret olmuştur. Zamanla gelişen eğitilmiş toplumlar sayesinde bu adaletsizlik daha da görünür hale gelmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalar bize ilk zamanlarda kadınların emeklerinin görülmediğini ve hatta kadınların iş hayatında yok sayıldığını göstermektedir. Zaman içinde kadınların çalışma hayatına aktif bir şekilde katılmasına rağmen emekleri geleneksel patrimonial (ataerki) toplum yapısı nedeniyle bir erkeğin emeği kadar değerli görülmediğini

söylemek mümkündür. Bu çalışmada 20.yy ve sonrasında kadınların çalışma hayatına girmesine yönelik ne gibi düzenlemelerin yapıldığını incelenmektedir. Bununla beraber ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların tarihsel süreçte kalkınma konusunda kadınlara ne ölçüde yer verdiğinden, kadınların kalkınma için bir araç mı yoksa amaç mı olduğundan, erkeklerin kadınları bir birey olarak mı yoksa hala bir eş, bir anne olarak mı gördüğünü anlamaya çalışılmaktadır. Her ne kadar kadın erkek ilişkilerinin geçmişi ilk insanın ortaya çıkışıyla başlamış olsa da bu çalışma kapsamında iş, çalışma ve aile ilişkilerinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen sanayi devriminden itibaren incelenmektedir.

2-TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Cinsiyetten bahsettiğimiz zaman doğuştan gelen ve çoğu kez değiştiremediğimiz bir özelliğimizden bahsederiz, doğuştan kadın ya da erkek olarak dünyaya geliriz ve bunu cerrahi bir operasyon olmadan değiştiremeyiz, zaten konumuz da doğuştan edindiğimiz cinsiyetimiz değildir. Buradaki asıl konu toplumun daha biz doğmadan bize yüklediği cinsiyet olan toplumsal cinsiyettir. Toplumsal cinsiyet, bir toplumdaki kadın ve erkeklere yüklenen rollerdir. Örneğin bazı toplumlarda neden ekonomik açıdan kadınlar erkeklerden daha az gelire sahiptir? Neden bazı ailelerde kız çocuklarının okumasına izin verilmez? Neden bazı ailelerde kadınlara mirastan pay verilmez? Neden bir kadın çalışmak istediğinde kocası karısının çalışmasına izin vermediği için çalışamaz? Neden bazı ülkelerin meclisinde kadınların temsil edilme oranı azdır? Bu ve buna benzer örnekleri arttırmak mümkündür. Diğer taraftan eşitlik kavramından bahsedecek olursak ilk bakışta sade bir kavram gibi duruyor, örneğin seri üretimden çıkan iki tane aynı oyuncak birbirine eşittir, evet burada her şey normaldir ama söz konusu insanlar olunca aynı eşitlikten maalesef bahsedemiyoruz. Kendi aramızda o kadar çok kategoriler koymuşuz ki -dil, din, ırk, ten rengi, cinsiyet vb.- söz konusu insan olunca aynı eşitlikten bahsedemiyoruz. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise kadın ve erkeklerin eğitim, sağlık, miras, siyasi temsil gibi alanlarda toplum tarafından farklı uygulamalara maruz bırakılmalarıdır. Toplumsal cinsiyetçi iş bölümleri neticesinde kadınlar çoğu kez pembe yakalı işlerde istihdam edilirken erkekler ağır sanayi, ekonomi, ticaret vb. statüli işlerde istihdam edilmişlerdir (Cangöz, 2022, s.109-111). Toplumsal cinsiyet kavramını şöyle de tanımlayabiliriz, “bir toplumda kadınlar ve erkekler için kültür, gelenek, eğitim, din ve diğer kurumlar tarafından uygun görülen toplumsal roller ve sorumluluklar, davranışlar, konular, beklentiler, güç ve ayrıcalıklar, hak ve fırsatlar olarak tanımlanmıştır. Bunların toplum tarafından kadınlar ve erkeklere yüklenmesine toplumsal inşa denilmiştir. Toplumsal cinsiyet, iki cinsiyet üzerine yüklenen ve dayatılan toplumsallaşma yolu ile öğrenilen cinsiyet kimliğini anlatan bir kavram olarak tanımlanmıştır” (Ecevit,2021, s. 9-11).

Bu kavram, 1972 yılında İngiliz sosyolog Ann Oakley tarafından literatüre kazandırılmıştır. “Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum” (1972) adlı kitabında kadınların toplumda ezilmişliğinin sebebinin biyolojik cinsiyetin sebep olmadığını iddia ederek kavramı literatüre kazandırmıştır. Böylece var olan bu eşitsizliklerin sabit ve değişmez olmadığını, ayrıca biyolojik cinsiyetin; toplumsal, siyasal, ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri meşrulaştırmayacağını savunmuştur. Bu kitaptan yola çıkarak toplumsal cinsiyet rollerini istersek değiştirebileceğimizi bize söyler. Kavram dilimize İngilizcedeki “gender” kelimesinin 1990’larda Türkçeye evirisıyla kazandırılmıştır (United Nations Foundation, 2018) Dilimize tek bir sözcükle aktarılamayan kelime “toplumsal cinsiyet” söz öbeğiyle anlam bulmuştur. Aslında bu haliyle de kavram anlamını içinde barındıran bir hal alıyor, yani “toplumsallaşarak edinilen cinsiyet”, doğuştan değil toplumun verdiği cinsiyet, neleri yapıp neleri yapamayacağına toplumun karar verdiği cinsiyet. Ataerkil sistem içerisinde kadın, kendisine çizilen rolleri uygularken birçok şeyden mahrum kalıyor mesela çalışma hayatından, çünkü toplumsal cinsiyet rollerinde kadın evin içindedir ama çalışmak için evin dışına çıkması gerekecek, peki bu mümkün müdür? Bu bakış açısından dolaylı kadınlar uzun süreler boyunca

iş hayatından uzak kalmışlar, iş hayatına atılanlar ise birçok fedakarlıklarda bulunarak bu sektörde ayakta durmaya çalışmışlardır. Gelişen teknoloji ve bilgi toplumu ile bu sorunlar dile getirilirmiş ve feminist söylemlerin sesi yükselir olmuş. Bu gelişmelerle beraber ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar bazı düzenlemeler yapma gereği duymuştur. Bu düzenleme ve planlamalar günümüze kadar gelişerek devam etmiştir. Asıl amaç başlarda ekonomiyi canlı tutmak olsa da ilerleyen süreçlerde merkezde kadının “birey” olmasına vurgu yapan maddeler yer almıştır.

3- EKONOMİK KALKINMA POLİTİKALARININ TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞİMİ VE KADININ KONUMU

3.1- 1945-1975 ARASI DÖNEM: KALKINMADA KADIN YAKLAŐIMI

Dünya ekonomik krizinden günümüze kadar kadınların ekonomik kalkınmada yer almalarının önünü açmak için nasıl politikaların yapıldığına kronoloji takip edilerek incelenmiştir. İlk karşımıza çıkan kalkınma planı 1929 dünya ekonomik kriziyle gündeme gelmiştir. Bu dönemde durağanlaşan dünya ekonomisini canlandırmak için kadınların da ekonomik hayata katılması için bazı planlar yapılmıştır. Ancak bu konunun asıl konuşulmaya başlandığı zaman ise 2. Dünya savaşı sonrası dönem olmuştur. Savaş sonrası dönemde ilk zamanlardaki politikalar daha çok ekonomik sorunları çözmeye yönelikken daha sonraki politikalar ise kalkınmada kadını ve kadının ekonomik statüsünü güçlendirmek yönünde olmuştur.

Bu alanda karşımıza çıkan ilk alışma “BM Kadının Statüsü Konumu” dur. 1946 yılında Londra’da BM Genel Kurulunun açılış toplantıları sırasında ABD delegesi Elenor Roosevelt, dünya kadınlarına hitaben yazdığı mektubu okumuştur:

“Kadınların ulusal ve uluslararası ilişkilerde daha etkin rol almaları konusunda cesaretlendirilmeleri için dünya hükümetlerine ve fırsatlarının farkında olan kadınlara; savaş ve direnişte yaptıkları gibi barış ve yeniden inşa süreçlerine katkı sağlamaları için ağrı yapıyoruz” (Dinçer, 2014, s. 43-44).

Bu konuşmanın ardından birkaç gün sonra alt bir komisyon kurulmuş ve bu alt komisyon kadınların eşitliği ve haklarının kendine görev edinmiştir. İlk oturumda Komisyonun kılavuz ilkeleri “milliyeti, ırkı, dili veya dini ayırt etmeksizin bütün kadınların statüsünü yükseltmek, insan teşebbüslerinin bütün alanlarında erkeklerle eşitliği sağlamak ve yasa, ilke ve kurallarda veya örfü hukukun yorumlanmasında kadınlara yönelik ayrımcılığın yok edilmesini sağlamak” olarak ifade edilmiştir (Dinçer, 2014, s. 44). Bu alışma ilk olmasından dolayı toplumsal cinsiyet eşitmezliğine günümüzdeki kadar değinmemekle birlikte yine de bir farkındalık yaratmıştır.

1952 yılına geldiğimizde Uluslararası alışma Örgütü – International Labor Organization (ILO) tarafından “Annelik Koruması Sözleşmesi” imzalanmıştır. Buradaki odak konu kadınların çalışma hayatında iken anne olmalarının zorlaşması hatta bazı iş yerlerinde işine son verilmesi ya da doğum öncesi ve sonrası gerekli izinlerin kullanamamaları gibi sorunlar üzerinde durulmuştur. Zaten kadınlar güvenli koşulların olmadığı işlerde çalışmak zorunda kalırken, bir de hayatlarını idame ettirdikleri işlerinden mahrum olmamak için çoğu kez seslerini duyuramamışlardır. Bu sözleşmeyle iki amaç hedeflenmiştir; ilki annenin ve yeni doğmuş bebeğinin sağlığının korunması ve ikincisi ise iş güvencesinin sağlanması (ILO, 1952 Aktaran: Bayat, 2017, s.111-112). Bu dönemde yapılan çalışmalar kadınlara birey gözüyle değil anne ve eş gözüyle bakılarak yapılan çalışmalar olmuştur. Bu da ataerkilliliğin, kadını ev içi işlerden sorumlu kılmasından, ev içi işleri kadının önceliği varsaymasından kaynaklanan bir durumdur. Bir yandan kadın çalışırken diğer yandan kadına gereken hak ve ayrıcalıklar verilmemektedir, çünkü statü olarak kadının hala erkekten sonra geldiği varsayılmaktadır. 1960’lara gelindiğinde feminist yazarların, kapitalist sistemi eleştirmesiyle bu cinsiyet

ayrımcılığı (gender discrimination) görünür hale gelmeye başlamıştır. Yapılacak politikalarda bu tarz eşitliksiz uygulamalara yer verilmemeye başlanmıştır. (Yıldırım ve Gül, 2021, s.683).

1970'lere gelindiğinde Danimarkalı bir araştırmacı olan Ester Boserup'un yazdığı "Women's Role in Economic Development" (Ekonomik Kalkınmada Kadının Rolü) adlı eserinde hem kalkınma hem de toplumsal cinsiyet konusuna değinmiştir. Bu tarz bir çalışma bu alanda bir ilk olmuştur. Boserup bu eserde kadınların kalkınma planlarından daha az faydalandıklarını dile getirmiştir. Bu eserde kadınları ne kadar ekonomik kalkınmaya katarsak ve bu alanda ne kadar aktif olmalarını sağlarsak ancak o zaman gerçek bir kalkınmadan bahsedebileceğimizi vurgular (Yıldırım ve Gül, 2021, s. 684). Yoksa kadınların iyileşmesini ekonomiye bağlamak sağlıklı değildir, olması gereken kadınları ekonomiye katmaktır. Bunun için de devletlerin bazı politikalar başlatması gerektiğinden bahsetmektedir.

Bunun neticesinde ilk kalkınma politikası olan [Women in Development (WID)] Kalkınmada Kadın Yaklaşımı ortaya çıktı. Bu yaklaşım 1970'lerde Amerika'da modernleşme kuramından yola çıkılarak hazırlandığından dolayı toplumsal cinsiyet eşitliği tüm alanlara yerleştirilememiştir bu da aslında bize bu politikanın merkezinde ekonominin olduğunu kadının ikinci planda kaldığını gösteriyor. Nüfusun yarısı kadın, kadınları ekonomi de kullanmamak beşerî bir israf gözüyle bakılmış ve kadınları nasıl bu sisteme yerleştirebiliriz diye düşünölmüştür. Kadınların kalkınma programlarından neden daha fazla yararlanamadıklarını incelememişler, var olan sisteme kadınların ihtiyaçları gözetilmeden, onları nasıl bu sisteme entegre edebiliriz diye düşünmüşlerdir. Yani sorunların merkezine inilmemiş sorunlar görmezden gelinmiştir (Atakan, 2016, s. 9-12). Bu modeldeki asıl amaç özellikle üçüncü dünya ölkelerindeki kadınların yoksulluklarının azaltılıp, refah ve eşit bir ortamda yaşamalarını sağlamak olmuştur. Bazı feministlerin bu kalkınma modelinde kadınların amaç değil araç olduğunu eleştirmesi ve var olan diğer eksiklikler yeni bir yaklaşımı doğurmuştur.

3.2- 1975-1980 ARASI DÖNEM: KALKINMA VE KADIN YAKLAşIMI

1975 yılında WID' e ve kapitalist sisteme yapılan eleştiriler yeni bir kalkınma yaklaşımının çıkmasına vesile oldu. Yeni yaklaşımımız [Women and Development (WAD)] Kalkınma ve Kadın Yaklaşımıdır. Buradaki amaç kadınları sisteme entegre etmek değil, kadınlarla birlikte bir kalkınma sağlamaktır. Bu dönemde kadınlar marjinalleştirilmiştir. WAD yaklaşımında ataerkillik, kapitalist sistem eleştirilmiştir. Adil bir ortam için bu iki unsurun kalkması gerektiği düşünölmüştür. Kadınların ev içi emeklerinin görölmemesi ve bunun kadının asli görevi olarak görmek, bununla beraber kadının hem işte hem de işten sonra ev içi işlerde çalışıp çifte vardiyayla çalışması eril zihniyetin bir sonucudur (Atakan, 2016, s. 13-15). Bu iki yaklaşıma da (WID ve WAD) bir eleştiri getirecek olursak, bu süreçte kadınların sorunlarını yeteri kadar dile getirememişlerdir. Ayrıca her iki yaklaşımda da yukarıdan aşağıya kalkınma modeli uygulandığı için toplumlar içselleştirmediler. Başarılı olamamalarında bu durumun da etkisi vardır.

Aynı yıl yani 1975' te BM Kadının Statüsü Komisyonu Mexico City' de toplanıp Birinci Dünya Kadın Konferansını düzenlemiştir. Kadınların kalkınmada geri bırakıldığının farkına varılmasıyla BM, 1975-1985 yılları arasını "Kadın on yılı" olarak ilan etmiştir. Bu süreçte hiç şüphesiz en önemli gelişme 1979'da BM' de kabul edilen "Kadına Yönelik Her Türölü Ayrımcılığın Önlenmesi Anlaşması" (CEDAW)'ın imzalanmasıdır (KSGM, 2016 s.14). "Eşitlik, Kalkınma ve Barış" konu başlıklarında dünyada kadına yönelik ayrımcılığın önlenmesi amaçlanmıştır. CEDAW' ın imzalanmasıyla uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir bilinirliği olmuştur. Bu anlaşmayı 1981' de 20 ölkede onaylamıştır. Taraf devletler, ölkelerinde cinsiyete dayalı her türlü haksızlığı hem kamu hem de özelde önleneneğine, var olanların düzenleneeneğine; kadın erkek eşitliğini her alanda sağlanacağına ve bunlara uygun mevzuatlar çıkaracağına dair bir taahhütte bulunmuşlardır (İçli, 2017, s. 135).

3.3- 1980-SONRASI DÖNEM: TOPLUMSAL CİNSİYET VE KALKINMA

1980’lerde feministler arasında toplumsal cinsiyetin çok boyutlu olduğu konuşulup, WID ve WAD’ dan daha kapsamlı bir model konuşulmaya başlanmıştır. Bu yaklaşım da [Gender and Development (GAD)] yani Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınmadır. GAD, hem eril tahakküme hem de neoliberal piyasanın kadını sömürmesine karşı çıktığı gibi; toplumda birçok yerde cinsiyet farklılıklarını görmüştür. Eşitliğin sağlanması için düzenlemelerin siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda da olması gerektiğini savunmuştur. Bu eşitsizliği giderecek olanın da devletler ve kurumları olduğu vurgulanmıştır. Eşitsizliğin kültürel alandaki hali de görünür olmuştur. Mesela nasıl ki kadınlar ev dışında çalışıp ev ekonomisine katkı sağlıyorsa erkekler de ev içi işlerde eşleriyle beraber çalışıp ev içi işlere katılmalıdırlar (Yıldırım ve Gül, 2021, s. 685-687).

Bu süreçte kalkınma kavramının kapsamı da genişlemiştir. İlk zamanlarda bu kavram; ekonomik ilerleme yerine kullanılmış ve bir ülkenin ekonomisi ne kadar iyi ise o kadar kalkınmış bir ülke gözüyle bakılıyormuş. Ama artık kalkınma tek bir boyuttan değil birçok parametreyle ölçülür olmuştur. Buna göre kalkınma; kültürel, ekonomik, politik ve siyasal alanlardaki gelişmelerle ölçülen bir hal almıştır. İlk defa burada tabandan kalkınma planı uygulanmış. Kadınların kalkınmada yer edinebilmeleri için onların güçlendirilmesi gerektiğine değinilmiştir. Güçlendirmeyi şöyle de açıklayabiliriz, literatürümüzde “pozitif ayrımcılık” diye bir kavram vardır, bu kavramdan hareketle kadınların dezavantajlı olduğu yerlerde onların desteklenmesi ve var olan sorunları gidererek daha eşit ve adil bir ortamın oluşturulmasını sağlamaktır. Kadınların güçlendirilmesi onların yapabilirlik kapasitesinin önünü açan bir uygulamadır. Çünkü kadınların çoğu bazı alanlarda desteklenemedikleri için gerçek potansiyellerini açığa çıkaramıyorlar. Bu konuda Amartya Sen yapabilirliği şöyle tanımlıyor, “Yapabilirlik yaklaşımına göre önemli olan bir kişinin yapabilirliklerine ulaşmasıdır. Onları gerçekleştirip gerçekleştirememesi ise farklı bir durumdur. Gerçekleştirme o kişinin özgür iradesiyle alakalıdır” (Buz ve Aygüler, 2017, s.179). Buradan anlayacağımız üzere güçlendirme ile bütün kadınların çalışma hayatına girmesi değil de girmek isteyenlerin dezavantajlı oldukları yerlerde onların desteklenmesi ve eşit imkanlardan yararlanmalarını sağlamaktır.

BM İkinci Dünya Kadın Konferansı’nı Kopenhag’da toplanıp ilk konferansta alınan kararların bir değerlendirmesi yapılmıştır. BM Üçüncü Kadın Konferansı’nı 1985’ te Nairobi’de yapmıştır. Konferans sonunda “Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri” imzalanmıştır. BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı; 1995 yılında Pekin’de 189 ülke temsilcisinin katılımı ile toplanıp imzalanmıştır. Bu toplantı sonunda Pekin Eylem Platformu kabul edilmiştir. Bu platform ile 189 ülke, kadın erkek eşitliğinin genişletilmesi, kadınların güçlendirilip ilerletilmesi, kadınların özel ve kamusal alana tam ve eşit katılmasını, “kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almalarını sağlayacak politikalar yapacaklarına ve bunlara bağlı kalacaklarına dair imza atmışlardır” (Yumuş, A. 2011, s. 30).

Dünyada bu kadar çalışma yapılırken Avrupa Birliği’ de bu konuda hassasiyetini dile getirip 1997’de Amsterdam Antlaşması’nı üye ülkelere imzalatmıştır. Bu anlaşma ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusundaki duruşunu resmileştirmiştir. Ayrıca topluğa katılmak isteyen ülkelere giriş şartı olarak kadın erkek eşitliğinin sağlanmasını istemiştir. Aynı yıl istihdam politikaları belirleyen birlik, bu istihdam politikalarından birisini de “fırsat eşitliği” ilkesi adında bir ilke koymuştur. Bu ilke ile kadın ve erkeklerin iş gücü piyasasına katılımında eşit şartlara sahip olmaları amaçlanmıştır. Bu uygulamalar neticesinde kadınların istihdamında artış sağlanmıştır (Yıldırım ve Gül, 2021, s. 688).

2000 yılına gelindiğinde Avrupa Konseyi Lizbon Zirvesi düzenlemiş ve kadınların istihdamının on yıl sonra % 60’a yükselmesini amaçlamıştır. Bu uygulamalar ile kadınların istihdamdaki

oranları artmaya başlamıştır (Yıldırım ve Gül, 2021, s. 688). BM Pekin Eylem Platformundan 5 yıl sonra 2000 yılında New York’ ta “Kadın 2000: 21.Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış” adında bir toplantı daha yapılmıştır. Diğer adıyla Pekin + 5 olarak bilinen bu toplantıda 15 yıllık hedefler belirlenmiş ve bunlara “Bin yıllık kalkınma hedefleri” adı verilirmiştir. Alınan 8 karardan iki tanesi kadınların sosyal, toplumsal ve ekonomik hayatlarıyla ilgilidir. İlki kadın erkek eşitliği diğer de kadınların güçlendirilmesi olmuştur (Yumuş, A. 2011, s. 31). Bu toplantıda sürdürülebilir kalkınmadan da bahsedilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma, doğal çevreyi ve sosyal eşitliği koruyan ve geliştiren ekonomik ve sosyal kalkınma türlerini kapsamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma üç temel boyuttan oluşur. Bunlar sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlardır, sürdürülebilirlik dediğimizde aklımıza çevreye duyarlı olma, var olan kaynakları tasarruflu kullanma, bir sonraki nesli düşünerek hareket etmek gelmektedir (Gedik, 2020, s. 202-204). Bu kalkınma planının 17 hedefinden 5.’si toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıdır. Dünya Bankası’ da aynı yıl UNDP’ nin önderliğinde UNESCO, ILO, FAO, UNICEF, WHO gibi önemli uluslararası kuruluşların da görev aldığı Dünya Kalkınma Raporu’nu hazırlamıştır. Dünya Bankası 2007 yılında ise “Cinsiyet Faaliyetleri Planı” diye bir çalışma yapmıştır. Bu rapora göre kadın erkek eşitliğinin ortadan kalkması için bazı düzenlemelerin olması gerektiğinden bahsetmiştir. Bunlardan bir kısmı kadınların eğitimlerine devam etmesi, okur-yazar oranının artırılması, sağlık programlarının genişletilmesi ve aile destek politikalarının güçlendirilmesi gerektiğidir (Yıldırım ve Gül, 2021, s. 689). BM, kadınlara yönelik faaliyetlerin daha hızlı ilerlemesi için 2010 yılında UNWOMEN (Birleşmiş Milletler Kadın Birimi) kurulmuştur. Aynı yıl UNWOMEN kendi bünyesindeki kadın konulu birimleri tek bir çatı altında birleştirme kararı almıştır. 2010 yılında ABD’de alınan kararla;

- 1) Kadınların İlerlemesi Birimi (DAW),
- 2) Kadınların İlerlemesi İçin Uluslararası Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (INSTRAW),
- 3) Toplumsal Cinsiyet İşleri ve Kadınların İlerlemesi Özel Danışman Ofisi (OSAGI)
- 4) BM Kadınlar Kalkınma Fonu (UNIFEM)

Bu 4 birim bir araya gelerek BM Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi Birimi oluşturulmuştur. Aynı yıl UNWOMEN, Kadınların Güçlenmesi Prensiplerini 7 maddede yürürlüğe koymuştur (Demir Sargut, 2021, s. 75).

2012 yılında Dünya Bankası “Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma Konusunda Dünya Kalkınma Raporu” adıyla bir Kalkınma Raporu yayımlamıştır. Bu raporda kalkınmanın toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili konuları dört maddede toplanmıştır. Bu maddelerin iyileştirilmemesi kalkınmanın önündeki birer engel olarak görülmüştür. Bunları şöyle sıralayabiliriz; “kadın ölümlerinin ve eğitim farklılıklarının azaltılması, ekonomik fırsatlara erişim ve onları kullanmadaki eşitliğliklerinin kapatılması, toplumda sesini duyurma açısından ayrıcalıkların yok edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğliklerinin kuşaklar boyunca devam etmesinin sınırlandırılması” (Dünya Bankası, 2012). Bu raporun son kısmında kadın erkek ayrımcılığının 25 yıl öncesine göre ilerleme kat ettiğini; kadınların eğitim, sağlık, istihdam ve diğer haklarını elde etmesiyle bunun hızlandığını belirtmiştir. Ancak gelişmekte ve gelişmemiş ölkelerde bu durum o kadar hızlı olmamıştır (Dünya Bankası, 2012).

Dünya Bankası 3 yıl sonra, 2015’te 2016-2030 yılları arasını kapsayan bir plan oluşturmuştur. Bu kalkınma planında amaç önceki kalkınma planlarıyla hemen hemen aynı içeriğe sahiptir. Aynı yıl Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi oluşturmuştur. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi birçok projeye örnek olmuştur. Aynı yıl İstanbul’da Kadın 20 Zirvesi (W20) düzenlenmiştir. Burada da kadınların güçlendirilmesi, istihdamdaki oranlarının artırılması, toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ücret farklılıklarının giderilmesi gibi konular konuşulmuştur. 2016 yılında İşlam İş Birliği Teşkilatı’nın 13. İşlam Zirvesi “Adalet ve

Barış için Birlik ve Dayanışma Toplantısı” İstanbul’da yapılmıştır. 2025 yılına kadar aldıkları kararları hayata geçirmeyi amaçlamışlardır. Ancak alınan kararlarda kadını bir birey olarak değil de ailenin bir ferdi olarak görmeleri eleştirilen tarafıdır. şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğunda kadının bir birey olduğunun altı çizilmiştir. Ancak bu zirvede bu konuda bir ilerleme görülmemiştir (Yıldırım ve Gül, 2021, s. 691).

UNWOMEN 2020 “COVID-19’un Kadınlar Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmada COVID’ in kadınlar üzerindeki etkisinden bahsedilmiştir. Bu pandemide birçok insan kötü anlamda etkilendi, çoğu kişi işinden olmuştur. Ancak bunu cinsiyetler bazında düşündüğümüzde kadınlarda daha fazla olduğu görülmüştür. Pekin Eylem Planı’nın 25. yıl dönümünde toplumsal cinsiyet eşişsizliği konusunda yapılan o kadar çalışmanın gözle görünür sınırlı büyümesini pandemide geriye doğru kaybedilmiştir. Sosyal, ekonomik, siyasal eşişsizlikler daha da derinleşmiştir. Bu raporda kadınlar karşılıksız bakım ve ev işlerine erkeklere oranla 3 kat daha fazla zaman ayırdıkları için onların iş bulma fırsatlarını kaçırmalarına neden olduğu belirtilmiştir. Pandemi sonrası kadınlar erkeklere oranla %25 daha fazla yoksulluk yaşadığı belirtilmiştir (UNWOMEN, 2020, s. 2-8).

BM Kadın Birimi Stratejik Planı 2022-2025 yılları arasını düşünerek 2022 yılında “Toplumsal Cinsiyet Eşişliğinin Sağlandığı Bir Dünya İnşa Etmek” adında bir plan oluşturmuştur. Amaç 2030 hedeflerine giderken önümüzdeki birkaç yılın yol haritasını çizmektir. COVID sonrası kötüleşen ekonomi ve kadının istihdamının iyileştirilmesi istenmiştir. Yapılan alışma sonucunda yol haritasının 7 maddesi oluşturuldu. Bunlar;

- 1) Toplumsal cinsiyet eşişliği ve kadınların güçlenmesi alanında daha güçlü küresel normlara ve standartlara ve aynı zamanda toplumsal cinsiyete daha duyarlı yasalara, politikalara ve kurumlara ulaşmak,
- 2) Toplumsal cinsiyet eşişliğini geliştirecek kamu ve özel finansman politikalarını, stratejileri ve araçları artırmak,
- 3) “Erkeklerin ve oğlan çocuklarının katılımını sağlamak da dahil olmak üzere, toplumları ve toplulukları, toplumsal cinsiyet eşişliğini ve kadınların güçlenmesini geliştiren tutum ve uygulamaları benimsemeleri yönünde desteklemek,
- 4) Bütün kadınlar ve kız çocuklarının kamu mallarına, hizmetlerine ve kaynaklarına daha iyi– ve daha uyarlanmış bir biçimde– erişimini sağlamak,
- 5) Daha çok kadının ve kız çocuğunun söz hakkını, eylemliliğini ve liderliğini kullanması,
- 6) Toplumsal cinsiyet eşişliği stratejilerine bilgi sağlamak amacıyla cinsiyete göre ayrıştırılmış daha fazla küresel istatistik dâhil, daha iyi bilgiler ve veriler üretmek,
- 7) Toplumsal cinsiyet eşişliğinin geliştirilmesi noktasında birlik olmuş daha eşişdümlü bir BM sistemini desteklemek” (BM Kadın Strateji Planı, 2022, s.8).

2022 Sürdürülebilir Kalkınma Raporuna göre toplumsal cinsiyet eşişliğinin sağlanabilmesi için 300 yıla, ayrımcı yasaların kaldırılmasına 286 yıla, eşiş bir şekilde temsil edilmeye 140 yıla, kadınların ulusal meclislere katılmasına 40 yıla ihtiyacımız olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber ocuk yaşta yapılan evliliklerin durması için son on yılda yapılan ilerlemenin 17 kat arttırılması gerekiyor ki 2030 kalkınma hedeflerine ulaşılabilsin. Rapora göre, 2022’nin sonlarına doğru 368 milyon erkeğe ve erkek çocuğuna kıyasla, 383 milyon kadın ve kız çocuğu aşırı yoksulluk içinde yaşayacaktır. “Dünyanın birçok yerinde kadın ve kız çocukları gıda, giyim ve yeterli barınma gibi temel ihtiyaçları karşılamak için yeterli gelire sahip olmayacaktır. Mevcut eğilimin devam etmesi durumunda, bugüne kıyasla Sahra-altı Afrika’da yaşayan daha fazla kadın ve kız çocuğu 2030’a kadar aşırı yoksulluk içinde yaşayacaktır. Kadınlar COVID 19 salgını nedeniyle tahminen 800 milyar dolar gelir kaybetmiş ve toparlanmaya rağmen

kadınların 2022 yılında iş gücü piyasalarına katılımlarının %50,8, 2019 yılında bu rakam %51,8’dir. Pandemide bile en çok etkilenen kadınlar olduğu vurgulanmıştır” (UNSDSN, 2022).

Bunun yanında aşağıda yer alan Tablo 1’de görüldüğü gibi 2019-2024 arası dönemde dünyadaki İstihdam ve istihdamın nüfusa oranı cinsiyete ve ülke gelir grubuna göre incelendiğinde oldukça ilginç sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Zira 2019 yılında dünya genelinde istihdam edilen kadın oranı % 45 seviyesinde olurken bu oranın 2024 yılında % 44.4’e düşmesi beklenmektedir. Buna karşılık aynı dönemde istihdam edilen erkek oranı 2019 yılında % 68.8 olurken 2024 yılında % 68 seviyesine düşmesi beklenmektedir. Yine aynı tabloda 2019 yılında düşük gelir gurubunda bulunan ülkelerde istihdam edilen kadın oranı 2019 yılında % 53.1 olurken bu oranın 2024 yılında % 52.1’e düşmesi beklenmektedir. Bu noktada řu benzerliğe dikkat çekmek gerekmektedir. Yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerde de kadınların istihdam edilme oranı 2019 yılında % 51 seviyesinde olurken 2024 yılında bu oranın % 50.9 olması beklenmektedir. Yine benzer şekilde üst orta gelir grubunda yer alan ülkelerde bu oran 2019 yılında % 53.2 olurken 2024 yılında bu oranın % 52.1 seviyesinde olması beklenmektedir. Bu yönüyle her üç ülke grubunda yer alan ülkelerde kadınların istihdam edilme oranları % 50’nin üzerinde ve nispeten birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. Diğer taraftan düşük orta gelir grubunda yer alan ülkelerde ise kadınların istihdam edilme oranları dramatik bir şekilde düşük seviyede olduğu görülmektedir. Buna göre söz konusu düşük orta gelir grubunda yer alan ülkelerde istihdam edilen kadınların oranı 2019 yılında % 33.7 olurken bu oran 2020-2021 döneminde % 32.3 ve % 32.8 seviyesine düşerken 2024 yılında yine % 33.7 seviyesine çıkması beklenmektedir. Bir başka deyişle kadınların istihdama katılım oranı en çok düşük orta gelir grubunda yer alan ülkelerde ciddi bir sorun olmaktadır.

Tablo 1: 2019 – 2024 Arası Dönemde İstihdamın Ülke Gelir Grubuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı

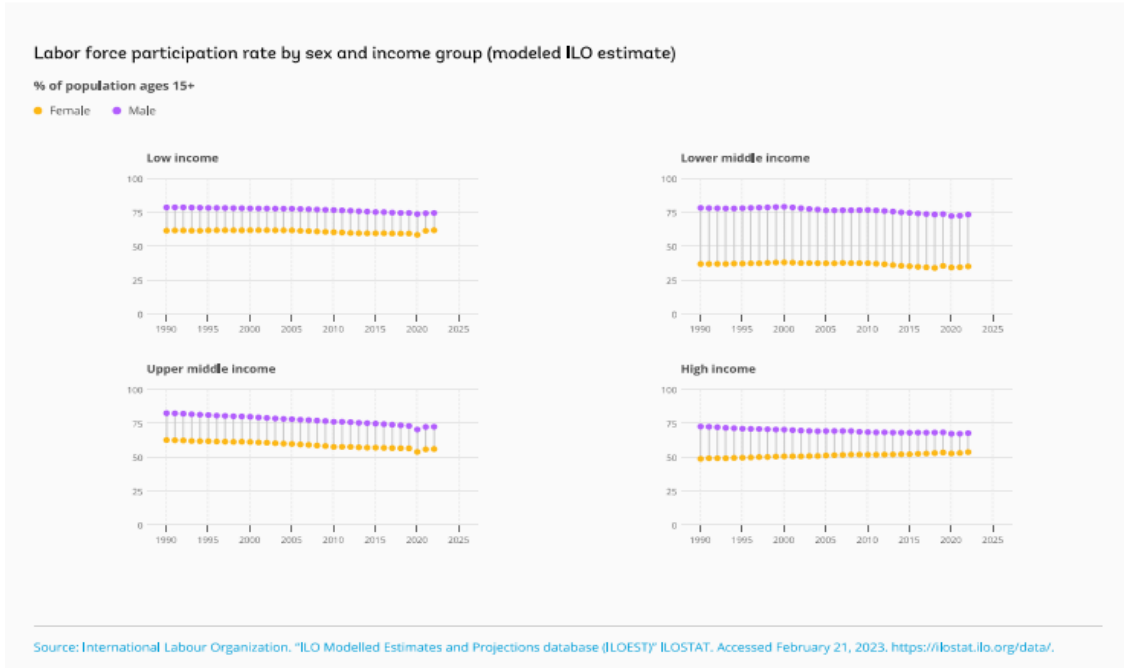
Country group	Sex	EPR (percentages)						Employment (millions)					
		2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
World	Total	56.9	54.5	55.7	56.4	56.3	56.1	3273	3176	3283	3359	3393	3430
	Women	45.0	43.0	44.0	44.7	44.5	44.4	1299	1256	1301	1335	1347	1360
	Men	68.8	66.1	67.5	68.2	68.1	68.0	1974	1920	1982	2024	2046	2070
Low-income countries	Total	62.0	60.7	61.0	61.3	61.4	61.4	242	245	254	263	272	281
	Women	53.1	51.8	52.2	52.1	52.1	52.1	105	106	110	113	117	121
	Men	71.2	69.8	70.1	70.8	70.9	71.0	137	139	144	150	155	160
Lower-middle-income countries	Total	52.0	49.8	50.6	51.4	51.5	51.6	1205	1174	1213	1249	1272	1296
	Women	33.7	32.3	32.8	33.5	33.6	33.7	388	378	390	405	413	421
	Men	69.9	67.1	68.2	69.0	69.2	69.2	816	796	823	845	859	875
Upper-middle-income countries	Total	61.0	58.0	60.1	60.4	60.0	59.8	1225	1173	1223	1237	1239	1243
	Women	53.2	50.4	52.3	52.7	52.4	52.1	539	514	537	545	545	546
	Men	68.8	65.7	67.9	68.1	67.8	67.6	686	659	685	692	694	696
High-income countries	Total	58.1	56.3	57.0	58.2	57.9	57.7	602	585	594	610	611	610
	Women	51.0	49.3	50.2	51.4	51.1	50.9	267	259	264	272	273	272
	Men	65.4	63.3	63.9	65.1	64.8	64.6	335	326	329	338	338	338

Source: ILOSTAT, ILO modelled estimates, November 2022.

Kaynak: (ILO Report, 2023, s.37)

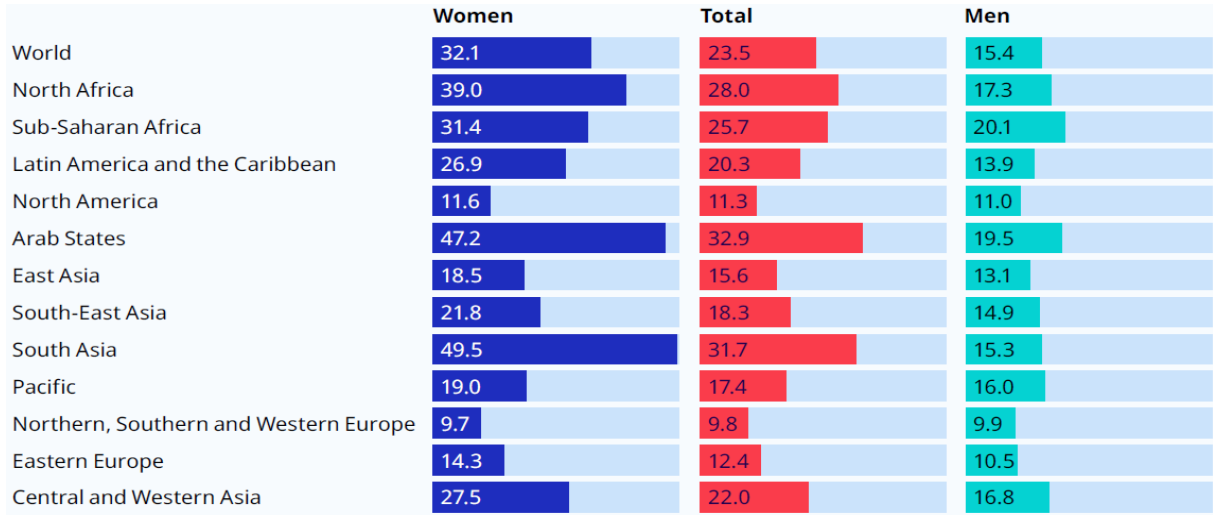
Aşağıda yer alan Grafik 1’de ILO’nun şubat 2023 Cinsiyet ve gelir grubuna g6re işg6c6ne katılım oranına baktığımız zaman, d6ř6k gelirli işlerde 1990’larda kadınların katılım oranı erkeklere g6re az iken 2023’te bu fark azalmıştır ve erkeklerin katılım oranı hemen hemen aynı iken kadınların katılım oranının da artış g6zlenmiştir. Y6ksek gelirli işlerde ise 1990’larda kadınların katılım oranı %50 iken 2023’te bu oran %50’nin 6zerine 6ıkmıştır. Erkekler de ise 1990’larda %75 iken bu oran 2023 verilerine g6re %75’in altına d6řm6řt6r (ILO, 2023). Bu sonu6lara bakarak yapılan kalkınma plan ve politikalarının kadınların 6alışma hayatına girmelerine olumlu katkılar sağladığını s6ylemek m6mk6nd6r.

Grafik 1: Cinsiyet ve Gelir Gruplarına G6re İş G6c6ne Katılım Oranı

Diğer taraftan aşağıda yer alan Grafik 2’de 15-24 yaş aralığında olan kadın ve erkek n6fusun eğitim iş veya istihdam durumları b6lgeler bağlamında yer almaktadır. Buna g6re 2022 yılı verilerine g6re d6nya genelinde % 23.5 oranında kadın ve erkek bulunurken cinsiyet bağlamında kadınların % 32.1’lik kısmı eğitim veya iş hayatında değilken bu oran erkeklerde 15.4 seviyesinde bulunmaktadır. Bu durum bile kadınların iş yaşamında veya eğitim hayatında erkeklere oranla 2 kattan daha fazla dezavantajlı durumda olduğunu a6ık6a g6stermektedir.

Grafik 2: 15-24 Yaş Aralığında Eğitimde ve İş Hayatında Olmayan Gen6lerin Cinsiyete ve B6lgelere G6re Dağılımı

Source: ILOSTAT, ILO modelled estimates, November 2022.

Kaynak: (ILO Report, 2023, s.31)

Yukarıda yer alan Grafik 2’de görüldüğü gibi kadınların iş hayatında veya eğitimde yer almamasının bölgeler arasında ciddi bir ayrışma gösterdiği net bir şekilde görülmektedir. Buna göre 15-24 yaş arasında bulunan kadınların iş hayatında veya eğitim hayatında olmayanların oranı Güney Asya’da % 49.5 olurken bu oran Arap ülkelerinde % 47.2, Kuzey Afrika’da % 39, Sahra Altı Afrika’da % 31.4, Latin Amerika ve Karayipler’de % 26.9 düzeyinde yer almaktadır. Buna karşılık bu oran gelişmiş ülkelerin yer aldığı Kuzey ve Batı Avrupa’da % 9.7, Kuzey Amerika’da % 11.6 ve Doğu Avrupa’da % 14.3 olmaktadır. Bu durum kadınların iş hayatına ve eğitim hayatında yer alması ile gelişmişlik düzeyi arasında yakın bir ilişki olduğunu açıkça göstermektedir.

SONUÇ

Tarihsel süreçte izlenen kalkınma politikalarına baktığımızda kadınların kalkınmada gerekli haklarının verilmesinin yüz yıllık bir geçmişi bile yok iken günümüzde gelinen noktada kadınların yüz yıl öncesine göre daha ileride olduğunu söyleyebiliriz ama eskiye nazaran bir ilerleme olsa da bu yeterli düzeyde değildir. Çünkü 2022 Sürdürülebilir Kalkınma Raporunun altını çizdiği duruma göre kadın erkek eşitliğinin sağlanabilmesi için dünyada üç yüz yıla ihtiyaç vardır. Gelinen noktada bu eşitliği sadece hukuksal normlarla ve kanunlarla sağlamak mümkün görünmemektedir. Bunun yanında toplumların eğitilmesi ve kadına yönelik toplumsal algıların büyük bir değişim ve dönüşüme ihtiyacı bulunmaktadır. Çünkü toplumun bilinçlenip kadına hak ettiği hakları vermesi ve kadınları ikinci sınıf vatandaş olarak görülmemesi ancak bilinçli toplum ile sağlanabilir.

Esas itibariyle kadının toplumdaki statüsüne yönelik çalışmaların ilk zamanlarında ortaya konulan kalkınma politikalarında “yukarıdan aşağı kalkınma” politikası uygulanmış ve sonuçları istenen düzeyde olmadığı için 1990’lardan sonra “tabandan yukarıya kalkınma” politikası uygulanmaya başlanmıştır. Zira topluma sirayet etmeyen değişikliklerin kalıcı olmadığı görülmüş ve toplumun uygulanan politikaları benimsemesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu politikalar benimsetilmeden kadınların üretim sürecine dâhil edilmesi kadınları zorlayan bir durum olmuştur. Çünkü bir taraftan çalışmak durumunda olan kadın diğer taraftan toplumun ona yüklediği, asli görevi olarak gördüğü ev içi işlerden sorumlu tutmaktadır. Bu durum zaten başlı başına kadına bir çifte yük demektir. Bundan dolayı özellikle eğitimini tamamlayamamış kadınlar daha çok esnek saatli, sigortasız ve güvencesiz işlerde çalışmayı tercih etmektedir.

Geçmişte, kalkınma denince akla ekonomik kalkınma gelirken 1990'lardan sonra artık kalkınma, sosyoekonomik kalkınmaya dönüşmüştür. Toplumların refah düzeyi sadece ekonomiyle değil eğitim, sosyal ve siyasal iyileşmelerle sağlanacağı anlaşılır olmuştur. Bu iyileştirmelere kadın erkek eşitliği de dâhildir. Bazı ülkelerde kalkınma denince sadece ekonomik kalkınma anlaşılır ve yapacakları kalkınma politikalarında kadınları bir amaç olarak değil bir araç olarak görürler. Bu bakış açısının yanlış olduğunun fark edilmesi üzerine yapılan kalkınma politikalarında kadının bir birey olduğunun altı çizilmiş ve ona göre politikalar yapılmıştır. Aslına bakılırsa söz konusu bu uygulamalarda tek başına yeterli değildir bunlarla beraber kadınların güçlendirilmesi de gerekmektedir. Örneğin iş hayatında birçok kadının karşılaştığı "cam tavan" engeline kadınların takılmaması için kamu ve özel sektörde gerekli düzenleme ve denetlemelerin yapılması gerekmektedir.

Kadınların istihdamı için dünya genelinde birçok politika düzenlenmiştir, bazılarında başarılı olunmuş bazılarında ise görülen eksiklikler yeni politikaların oluşmasını sağlamıştır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadınların bu politikalara çok ihtiyacı bulunmaktadır. Bu ülkelerdeki sosyal düzen ve kadının toplum içindeki statüsüne yönelik algılar kadınların iş bulmasını veya çalışmasını daha da zorlaştırmaktadır. Dünya genelinde ise kadınların kalkınmaya katılmasının önündeki en büyük engel olarak eğitimsizlik ön plana çıkmaktadır. Bir kadının eğitim hayatının olmaması veya eğitiminin yarıda kalması ileride iş hayatının katılamamasına veya iş hayatına katılsa bile düşük gelirlili ve güvensiz bir işte çalışmasına sebep olmaktadır.

Bu nedenle Bir ülkenin ekonomik olarak kalkınabilmesi ve gelişmiş bir ülke olabilmesinin en büyük göstergelerinden biri hiç kuşkusuz kadınların iş gücü piyasasına katılım oranıdır. Gelişmiş ülkelerde bu oran erkeklerle neredeyse eşit durumda olurken az gelişmiş ülkelerde bu oran çok düşük düzeyde bulunmaktadır. Bu bakımdan ekonomik kalkınmada başarı elde etmek isteyen ülkeler için belki de en önemli politikalarından biri kadınların ekonomi içinde aktif bir şekilde yer almalarını sağlayacak veya teşvik edecek politikalar üretmekten geçmektedir.

KAYNAKÇA

Atakan, A. G. Ana Akım Kalkınma Literatürüne Alternatif Bir Bakış Açısı: Kadın-Toplumsal Cinsiyet Ve Kalkınma Yaklaşımının Ortaya Çıkış Ve Gelişimi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 1-33.

Balkız, Ö. I., ve Öztürk, E. (2013). Neo-liberal gelişme anlayışı ve kadın: Mikro finans uygulamaları kadınları güçlendiriyor mu? *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 1-21. doi: 10.13114/mjh/201322451

Bayat, İ. K. Kadınların İş-Aile Yaşamı Çatışmasını Engellemeye Yönelik Hukuki Düzenlemeler. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7(2), 105-134.

BM Kadın Birimi Stratejik Planı 2022-2025 Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlandığı Bir Dünya İnşa Etmek: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2021-12/UN-Women-Strategic-Plan-2022-2025-brochure-tr.pdf>

Cangöz, İ. (2022). Eşitsizlik ve Toplumsal Cinsiyet. *DIVERSE PERSPECTIVES and ISSUES on INEQUALITY*, 109.

Demir Sargut, B.D. (2021) KALKINMA PLANLARI KAPSAMINDA TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADININ KALKINMA PLANLARINDAKİ YERİNİN ANALİZİ. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (4), 71-82.

Diñer, O. (2014). Eşitlik tahayyülünün müşterek kurgusu: Birleşmiş Milletler kadının statüsü komisyonunun çalışma öncelikleri ve çıkan politika metinleri üzerine bir analiz. *Ankara: TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü*.

- Ecevit, Y. (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları. CEİD Yayınları. (<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/1417>)
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, Ekonomik ve Çevresel Boyutlarla Sürdürülebilirlik Ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196-215.
- İçli, G. (2017). Toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları ve küreselleşme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- İşler, R., ve şentürk, C. (2019). Tarihsel açıdan uluslararası kurum/kuruluşlarda “ekonomik kalkınma” ve “kadın” ilişkisi üzerine bir değerlendirme. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(22), 375-388. doi: 10.20875/makusobed.369435
- Kapucu, ř. N. (2008). Kadınların İstihdama Katılımını Etkileyen Faktörler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi.
- KSGM (2016) Kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planı 2016-2020 (2016). Ankara: KSGM yayınları
- ILO Report (2023). World Employment and Social Outlook Trends 2023, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_865332.pdf
- Mehtap, T. U. N. Ç. (2018). Kalkınmada kadın ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin rolü: Ülkelerarası farklı gelir gruplarına göre yatay kesit analiz. *Sosyoekonomi*, 26(38), 221-251.
- Onaran, Ö. (2000). Türkiye’de yapısal uyum sürecinde emek piyasasının esnekliği. *Toplum ve Bilim*, 86, 94-21.
- Sema, B. U. Z., & AYGÜLER, A. G. E. (2017). AMARTYA SEN’İN KAPASİTE-YAPABİLİRLİK YAKLAşIMI BAĞLAMINDA TÜRKİYE’DE YOKSULLUK DURUMU. *International Journal of Academic Value Studies*, 3(15), 177-189.
- Sürdürülebilir kalkınma raporu 2022 erişim adresi: <http://UNSDSN.boun.edu.tr/2022-surdurulebilir-kalkinma-raporu/>
- The Word Bank: <https://genderdata.worldbank.org/topics/employment-and-time-use>
- Tolay, E., Sürgevil, O., & Topoyan, M. (2012). Akademik çalışma ortamında yapısal ve psikolojik güçlendirmenin duygusal bağlılık ve iş doyumunu üzerindeki etkileri. *Ege Akademik Bakış*, 12(4), 449-465.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. (2000). Kadın istihdamı için yeni perspektifler ve kadın işgücüne muhtemel talep. Ankara: Cem Web Ofset.
- Uluslararası Çalışma Standartlarının Uygulanması, 2023: https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_871531/lang--tr/index.htm
- Yavilioğlu, C. (2002,a). Kalkınmanın anabilimsel tarihi ve kavramsal kökenleri, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3, (1), 59-77. 23/03/2009, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/133.pdf>.
- YILDIRIM, F., & Hasan, G. Ü. L. (2021). Uluslararası kalkınma politikaları ve kadınların güçlendirilmesi üzerine bir değerlendirme. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 679-695.
- Yumuş, A. (2011). *KALKINMA PLANLARI ÇERÇEVESİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ ANLAYIşININ EKONOMİK, TOPLUMSAL VE SİYASAL BOYUTLARI* (Doctoral dissertation, TC BAşBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü).

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@gender/documents/publication/wcms_120428.pdf erişim tarihi: 30.05.2023

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/753081468338506032/pdf/646650V10WDR0B0URKISH0Overview02012.pdf> erişim tarihi: 05.06.1023

Policy-brief-The-impact-of-COVID-19-on-women-tr.pdf , erişim tarihi: 05.06.2023

United Nations Foundation-2018-How One Woman Changed Human Rights History

<https://medium.com/@unfoundation/how-one-woman-changed-human-rights-history-84fd8f67d54b> erişim tarihi: 09.08.2023